

PUNKALAITUMEN KUNTA

VUODEN 2024 TALOUSARVION JA VUOSIEN 2025 - 2026 TALOUSSUUNNITELMAN LAADINTAOHJEET

Lähtökohdat talousarvion laadinnalle

Valtuusto hyväksyy vuoden loppuun mennessä seuraavan vuoden talousarvion sekä taloussuunnitelman kolmeksi tai useammaksi vuodeksi. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet. Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarvioon otetaan toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio ovat talousarviossa bruttomääräisenä.

Vuoden 2023 alusta sosiaali- ja terveystalouden sekä palo- ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi uudelle hyvinvointialueelle. Käytännössä kuntien sosiaali- ja terveystoimen sekä pelastustoimen henkilöstö, irtain omaisuus ja sopimukset siirtyivät uudelle palveluntuottajalle. Hyvinvointialue vuokraa kunnilta näihin palveluihin tarvittavat tilat siirtymäajaksi. Punkalaitumen osalta merkittävimmät sopimukset ovat erikoissairaanhoidon lisäksi ovat Sotesin ja Esperin kanssa solmitut sopimukset. Keskeisimmät vuokrattavat toimitilat ovat paloasema, terveyskeskus sekä Pakarin ja Saimikodin tilat sekä kuntouttavan työtoiminnan tilat Haukankoskella.

Kuntalain 110 §:n mukaan talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että asiakirjat noudattavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen.

Punkalaitumen kunnan strategia ”Punkalaitumen Polku” hyväksyttiin kesäkuun 2022 kunnanvaltuustossa. Talousarvion tavoitteita asettaessa huomioidaan Yritysmuutos, Ympäristö ja Yhteisöllisyys.

Kunnan taloudellinen päämäärä vuoden 2024 talousarvion laadinnassa tulisi olla se, että vuosikate kattaa poistot ja tulos on positiivinen. Koelaskennan perusteella tähän ei vuonna 2024 päästä, vaan vuosikate kattaa alle puolet poistoista ja tulos painuu miinukselle. Laadinnan tavoitteeksi voi asettaa sen, että vuosikate kattaa yli 50 % poistoista ja tulos on korkeintaan 400.000 euroa negatiivinen. Taseeseen kertynyt yli 4 milj. euron ylijäämä puskuroid rakennemuutosajan alijäämiä.

Uusi hallintosääntö ja uusi organisaatorakenne otettiin käyttöön 1.1.2023.

Kunnanhallitus

- Hallinto
- Elinvoima
- Elämänlaatu

Kasvatus- ja opetuslautakunta

- Varhaiskasvatus
- Perusopetus
- Lukio

Tekninen lautakunta

- Tekninen hallinto
- Yhdyskuntatekniikka
- Vesihuolto

Punkalaitumen kunta on Hinku-kunta ja yhteistyökumppanina toimii mm. Pirkanmaan ilmastoverkosto, johon Punkalaitumen kuntakin kuuluu. Ilmastoverkoston isäntäkunta on Akaa.

Punkalaitumen vesilaitoksen toiminta on järjestetty laskennallisesti eriytettynä taseyksikkönä. Toiminta on taloudellisesti ollut alijäämäistä ja toimintaa on mahdoton kääntää kannattavaksi kunnan rakenteesta ja pienestä asiakasmäärästä johtuen. Vesihuoltolaitoksen korjausinvestointien tulee olla talousarvion investointilistan kärjessä jatkossakin.

Punkalaitumen Vuokra-asunnot Oy on Punkalaitumen kunnan yksin omistama vuokratalo-yhtiö. Asuntoja on 81 kappaletta. Metsärinteen (Leipurinkujan) talot eli vuokratatolot 1 ja 4 on myyty. Yhtiö on taloudellisesti vahvasti tappiollinen.

Kuntatalousohjelma

Kuntatalousohjelma vuosille 2024–2027 on laadittu kevään 2023 teknisen julkisen talouden suunnitelman (JTS) valmistelun yhteydessä. Kuntatalouden tilaa ja hallituksen toimenpiteiden vaikutuksia kuntien talouteen kuvataan ohjelmassa uusimpien käytössä olevien tietojen ja arvioiden pohjalta.

Kuntatalousohjelman tarkoituksena on arvioida kuntataloutta ja kuntien mahdollisuuksia selvittää peruspalvelujen järjestämisestä talousarvioesityksen ja julkisen talouden suunnitelman mukaisilla toimenpiteillä. Kuntatalousohjelman painopiste on kuntatalouden kehitysnäkymien ja hallituksen kuntatalouteen vaikuttavien toimenpiteiden tarkastelussa. Toimenpiteiden vaikutuksia arvioidaan koko kuntatalouden lisäksi kuntakokoryhmittäin sekä rahoitusperiaatteen toteutumisen näkökulmasta vuoteen 2027 asti.

Kuntatalousohjelma on valmisteltu valtiovarainministeriön nimeämässä sihteeristössä, jossa ovat mukana kaikki keskeiset kuntien tehtävälainsäädäntöä ja kuntatalouteen vaikuttavia valtion toimenpiteitä valmistelevat ministeriöt sekä Suomen Kuntaliitto. Valtion ja kuntien välinen neuvottelu on käyty Kuntatalouden ja -hallinnon neuvottelukunnassa sekä sille valmistelutyötä tekevässä talousjaostossa. Hallitus on käsitellyt kuntatalousohjelman kevään 2023 julkisen talouden suunnitelmaa koskeissa neuvotteluissa. Kuntatalousohjelma löytyy linkistä <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164763> ja tärkeä kuntatalouden suunnittelukehikko linkistä <https://vm.fi/kuntien-ja-kuntayhtymien-talousarviot-ja-taloussuunnitelmat>.

Hallitusohjelma

Hallitusohjelma ”Vahva ja välittävä Suomi” on ainakin alustavasti kuntamyönteinen. Paperitasolla luvataan, että entisenkaltainen osaoptimointi on poissa. Valtio ei siis enää kattane hankkeitaan leikkaamalla kuntien valtionosuuksia tai muuttamalla verotuksen jakoperusteita yksipuolisesti. Ohjelma vaikuttaa yrittäjäystävälliseltä. Normien purku ja byrokratian karsiminen otetaan nyt tosissaan. Huomioitava kuitenkin on, että palveluja järjestävien kuntien tulee olla taloudellisesti elinvoimaisia.

Kuntien rahoitusjärjestelmää uudistetaan vastaamaan nykytilaa. Kiinteistöverouudistuksen valmistelua jatketaan. Kyseessä on lähinnä kiinteistöverotuksen arvostusuudistus. Epäselvää on edelleen tehtävienjaon ja kustannustenjaon perusteet hyvinvointialueiden ja kuntien välillä. Valtionosuuksissa on 1 % indeksijarru.

TE24-uudistuksen valmistelu jatkuu pääosin entisten periaatteiden mukaan. Kuntouttava työtoiminta on palautumassa takaisin kunnille hyvinvointialueilta. Ammatillisen koulutuksen merkitys työllisyyden edistäjänä lisääntyy ja rahoitusperiaatteet muuttuvat. Ansiosidonnaista päivärahaa tullaan porrastamaan. Työssäolojaksoja euroistetaan eri tavalla, mm. palkkatukityö jää kokonaan pois sakkopäivien laskurista.

Kasvatus- ja opetus on ainoa iso hallinnonala, johon valtionosuusleikkauksia voidaan kohdentaa. Kuntien ja hyvinvointialueiden yhdyspintoihin oppilas- ja opiskelijahuollon tehtävissä on kiinnitetty huomioita. Esiopetus on muuttumassa kaksivuotiseksi. Perusopetuksen uudistamistyötä jatketaan. Digitalisaation ja etäopetuksen kehittämisen ennustetaan olevan pienten kuntien lähipalvelujen säilymisen edellytys.

Alueiden käyttölaki säilyttää kuntien kaavoitusmonopolin. Lunastuslain myötä yksilön omaisuuden suoja kovenee. Valitusajoja ja valitusten käsittelyajoja pyritään lyhentämään. Asuntopolitiikkaa uudistaessa ARA-tuotanto vähenee ja kriisiytyneiden vuokrataloyhtiöiden tilaan tultaneen puuttumaan. Kriisiytyneet vuokrataloyhtiöt ovat laaja kansallinen ongelma.

Kuntien ilmastosuunnitelmavelvoite poistetaan ja tukikin poistuu.

Menopainelaskelman mukainen talousarvion tulosraami 2024

Kuntalaki velvoittaa kuntaa huolehtimaan tulo- ja menörahoituksen riittävydestä ja maksuvalmiuden säilyttämisestä. Suunnitellun toiminnan ja hankkeiden on oltava realistisia suhteessa käytettäviin varoihin. Taloussuunnitelmassa on esitettävä yksilöidyt toimenpiteet edellisiltä tilikausilta kertyneen tai kuluvalta tilikaudelta kertyvän alijäämän kattamiseksi. Muodollista tulojen ja menojen tasapainottamista vuositasolla ei kuitenkaan edellytetä.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Kunta, jonka kuluvan vuoden tasearvio on ylijäämäinen, voi sen sijaan tehdä alijäämäisen taloussuunnitelman. Suunnitelman alijäämäisyys ei kuitenkaan saa olla suurempi kuin talousarvion laadintavuoden tasearvion mukainen kertynyt ylijäämä. Talouden tasapainoperiaate sisältää myös sen, etteivät kunnan sitoumukset ja niihin liittyvät riskit saa ylittää sen voimavaroja.

Menopainelaskelman mukainen talousarvio päättyy alijäämäiseen tulokseen. Virhemarginaali on suhteellisen pieni. Vertailuvuoden 2023 talousarvion toteuma on vakaalla pohjalla.

- Henkilöstömenoissa on huomioitu 3 prosentin vuotuinen kasvu.
- Palvelujen ja aineiden/ tarvikkeiden hintojen nousuksi on arvioitu 2 prosenttia
- Käytöstä poistuvien kiinteistöjen purkuun ei ole arvioitu varausta
- Verotuloihin ennakoitaan -2,5 prosentin laskua
- Valtionosuuksien -13,5 prosentin lasku on vakavin huolenaihe

TILIVUOSI 012023-122023 KAUSI 062023 LASKENNALLINEN 28/07/23								
	Ed.vuosi	Talousarvio	Vuoden alusta	Ali/yli	Tot %	Kehys 2024	2023 -2024	Muutos %
	+ muutos						Ero	
TULOSLASKELMA								
TOIMINTATUOTOT								
* Myyntituotot	486 292,96	735 450	415 673,29	319 776,71	56,50	760 000	24 550	3,34
* Maksutuotot	60 583,75	91 700	46 584,18	45 115,82	50,80	92 000	300	0,33
* Tuet ja avustukset	199 632,25	138 600	158 504,14	-19 904,14	114,40	200 000	61 400	44,30
* Vuokratuotot	323 642,44	677 150	393 865,80	283 284,20	58,20	680 000	2 850	0,42
* Muut toimintatuotot	11 663,07	15 900	16 026,37	-126,37	100,80	16 000	100	0,63
* TOIMINTATUOTOT YHTÄ	1 081 814,47	1 658 800	1 030 653,78	628 146,22	62,10	1 748 000	89 200	5,38
TOIMINTAKULUT								
Henkilöstökulut								
* Palkat ja palkkiot	-1 797 738,82	-3 947 000	-1 817 225,96	-2 129 774,04	46,00	-4 065 000	-118 000	2,99
Henkilösivukulut								
* Eläkekulut	-511 657,44	-852 450	-389 421,94	-463 028,06	45,70	-878 000	-25 550	3,00
* Muut henkilösivukulut	-52 150,32	-126 250	-59 248,28	-67 001,72	46,90	-130 000	-3 750	2,97
* Palvelujen ostot	-7 505 631,56	-2 846 700	-1 502 288,41	-1 344 411,59	52,80	-2 930 000	-83 300	2,93
* Aineet, tarvikkeet ja tav	-464 143,28	-872 400	-476 405,40	-395 994,60	54,60	-890 000	-17 600	2,02
* Avustukset	-53 046,66	-219 000	-65 431,71	-153 568,29	29,90	-219 000	0	0,00
* Vuokrat	-24 602,29	-53 400	-24 570,73	-28 829,27	46,00	-55 000	-1 600	3,00
* Muut toimintakulut	-9 679,12	-18 200	-23 288,03	5 088,03	128,00	-19 000	-800	4,40
* TOIMINTAKULUT YHTE	-10 418 649,49	-8 935 400	-4 357 880,46	-4 577 519,54	48,80	-9 186 000	-250 600	2,80
TOIMINTAKATE	-9 336 835,02	-7 276 600	-3 327 226,68	-3 949 373,32	45,70	-7 438 000	-161 400	2,22
* Verotulot	5 106 964,89	5 267 000	2 988 993,52	2 278 006,48	56,70	5 131 000	-136 000	-2,58
* Valtionosuudet	5 861 436,00	3 654 000	1 743 846,00	1 910 154,00	47,70	3 161 000	-493 000	-13,49
Rahoitustuotot ja -kulut								
* Muut rahoitustuotot	2 012,91	3 500	5 994,36	-2 494,36	171,30	3 500	0	0,00
* Korkokulut	-6 899,40	-106 100	-25 296,56	-80 803,44	23,80	-100 000	6 100	-5,75
* Muut rahoituskulut	-320,34	-200	-133,76	-66,24	66,90	-200	0	0,00
VUOSIKATE	1 626 359,04	1 541 600	1 386 176,88	155 423,12	89,90	757 300	-784 300	-50,88
Poistot ja arvonalentumiset								
* Suunn.mukaiset poistot	-536 316,53	-1 182 250	-576 690,83	-605 559,17	48,80	-1 200 000	-17 750	1,50
Satunnaiset erät								
TILIKAUDEN TULOS	1 090 042,51	359 350	809 486,05	-450 136,05	225,30	-442 700	-802 050	-223,19
* Poistoeron lis.(-)tai väh.	0,00	33 450	0,00	33 450,00	0,00	33 000	450	1,35
TILIKAUDEN YLIJÄÄMÄ (1 090 042,51	392 800	809 486,05	-416 686,05	206,10	-409 700	802 500	204,30

Riskien hallinta

Kunnanvaltuusto on 8.6.2022 hyväksynyt kunnalle sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet. Kunnanhallitus on 31.10.2022 hyväksynyt tarkennetut ohjeet. Talousarviossa kuvataan toiminnan kannalta avainriskit, niiden vaikutukset ja toimenpiteet riskin hallitsemiseksi. Seuranta ja raportointi toteutetaan osavuosikatsausten ja toimintakertomuksen yhteydessä.

Valtionosuudet

Valtionosuudet muuttuvat vuosittain johtuen määräytymistekijöiden, kuten asukasluvun ja verotustietojen muutoksista. Poliittisiin päätöksiin perustuvat mahdolliset leikkaukset ja lisäykset kuten kuntien tehtävien velvoitteiden muutokset ovat usein myös valtionosuusmuutoksia. Vuoden 2023–2024 valtionosuuslaskelmissa ei ole huomioitu normaalisti tehtävää kuntien ja valtion välistä kustannustenjaon tarkistusta, koska sote-uudistuksen yhteydessä peruspalvelujen valtionosuuslakiin tehdyn siirtymäsäännöksen mukaan kustannustenjaon tarkistus tehdään seuraavan kerran vasta valtion vuoden 2025 talousarvion yhteydessä.

Kuntatalousohjelmassa ja talousarvion laadintaohjeessa ei ole huomioitu TE-palvelu-uudistuksen mahdollisia vaikutuksia valtionosuuksiin.

Valtionosuus koostuu kahdesta osasta, valtiovarainministeriön hallinnoimasta kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaisesta valtionosuusrahoituksesta, jota hallinnoi opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtionosuus on kunnalle yleiskatteinen tuloerä, jota ei ole korvamerkitty tiettyjen palvelujen järjestämiseen, vaan kunta itse päättää varojen tarkoituksenmukaisesta käytöstä.

Valtiovarainministeriö on päivittänyt 11.8.2023 kuntakohtaiset valtionosuuksien ennakkolaskelmat. Päätökset vuoden 2024 valtionosuudesta tehdään aivan vuoden lopussa.

Kunta	Asukasluku 31.12.2022	5501 Peruspalvelujen valtionosuus ilman tasausta (sis. sote- erät)	5502 Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	Kunnan peruspalvelujen valtionosuus yhteensä (D+E)	5890 Veromenetysten korvaus	VM:n valtionosuudet ja veromenetysten korvaus yhteensä	5701 Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuus (ns. OKM-ros)	Kunnan valtionosuudet yhteensä (H+I)	Valtionosuudet yhteensä €/as.
YHTEENSÄ	5 533 611	1 735 742 183	832 422 208	2 568 164 391	864 000 000	3 432 164 391	16 576 046	3 448 740 437	623
Punkalaidun	2 675	1 003 091	1 737 095	2 740 186	695 812	3 435 998	-275 084	3 160 914	1 182

Opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuuden osalta Punkalaidun on nettomaksaja, kun huomioidaan valmistavan opetuksen lakkaaminen ja kunnan omarahoitusosuudet lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen.

Verotulot

Hyvinvointialueiden rahoitus tulee valtiolta, mutta käytännössä valtio leikkaa kuntien rahoitusta ja jakaa rahat uudelleen hyvinvointialueille. Koska sote on ollut kuntien lakisääteinen tehtävä, on sote-palveluiden rahoitus koostunut siihen laskennallisesti osoitetuista valtionosuuksista ja kuntien omasta rahoituksesta eli verotuloista ja asiakasmaksuista. Koska pelkästään soten takia jaettujen valtionosuuksien leikkaaminen kunnilta pois ei riittäisi kattamaan soten valtiolle ja

hyvinvointialueille aiheuttamia menoja, on valtio joutunut leikkaamaan myös kuntien veroprosentteja. Jokaisen kunnan kohdalla vuoden 2023 kunnallisveroprosentti on vuoden 2022 veroprosentti leikattuna 12,64 prosenttiyksiköllä.

[Kuntien veroprosentit vaihtelivat vuonna 2022 Kauniaisten 17 ja Halsuan 23,5 prosentin välissä.](#) Ääripäiden ero säilyy luonnollisesti samana, mutta on suhteellisesti paljon isompi, kun Kauniaisten veroprosentti on 4,36 ja Halsuan 10,86. Keskimääräinen kunnallisveroprosentti tänä vuonna on 7,38. Kuntien veroprosenttien laskiessa, siirtyy samalla myös suurempi osuus verotuksesta tehtävistä vähennyksistä valtionverotuksen puolelle. Tämä parantaa kuntien omaa päätösvaltaa kuntalaisilta kerättävistä veroista. Tätä päätösvaltaa kunnanvaltuustot pääsevät käyttämään ensimmäistä kertaa siinä vaiheessa, kun päätöksiä vuoden 2024 veroprosenteista tehdään.

Kunnan yhden kalenterivuoden kirjanpidolliseen kertymään kertyy verotuloja noin viideltä eri tilivuodelta. Punkalaitumen tuloveroprosentti vuonna 2023 on 9,36 prosenttia.

Punkalaitumen kunnan veroennustekehikko 4/2023:

Punkalaidun							S	1000 €
0								
Yhteenveto								
TILIVUOSI	2021	2022	2023**	2024**	2025**	2026**		
Verolaji								
Kunnallisvero	7 991	7 677	3 938	3 892	3 923	4 010		
<i>Muutos %</i>	-0,4	-3,9	-48,7	-1,2	0,8	2,2		
Yhteisövero	831	882	601	518	554	582		
<i>Muutos %</i>	54,1	6,2	-31,9	-13,8	6,9	5,0		
Kiinteistövero	658	726	718	720	720	720		
<i>Muutos %</i>	8,2	10,3	-1,2	0,4	0,0	0,0		
VEROTULOKSI KIRJATTAVA	9 480	9 285	5 257	5 131	5 197	5 312		
<i>Muutos %</i>	3,4	-2,1	-43,4	-2,4	1,3	2,2		
<i>Taulukoiden luvut on esitetty käyvin hinnoin, eli inflaation vaikutusta ei ole eliminoitu</i>								
Kuluttajahintaindeksi, 2000=100	125,1	132,2	137,7	140,2	141,8	143,8		
<i>Kuluttajahintaindeksin muutos</i>	2,2	7,1	5,5	2,5	1,6	2,0		
Peruspalvelujen hintaindeksi	136,6	140,3	145,3	148,3	151,2	154,8		
<i>Peruspalv. hintaindeksin muutos</i>	2,4	3,7	5,0	3,0	2,9	3,6		

Punkalaitumen efektiivisen veroasteen kehitys

Tuloveroprosentti ja efektiivinen kunnallisveroaste												1000 €
Verovuosi	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022**	2023**	2024**	2025**	2026**
Ansiotulot	56 073	56 629	56 644	56 980	58 043	57 540	57 260	58 381	60 280	61 037	61 821	62 439
Maksettava vero	7 766	7 759	7 553	7 813	7 948	7 894	7 834	7 872	3 701	3 842	3 932	4 012
<i>Tuloveroprosentti</i>	<i>21,50 %</i>	<i>21,50 %</i>	<i>21,50 %</i>	<i>22,00 %</i>	<i>22,00 %</i>	<i>22,00 %</i>	<i>22,00 %</i>	<i>22,00 %</i>	<i>9,36 %</i>	<i>9,40 %</i>	<i>9,40 %</i>	<i>9,40 %</i>
<i>Kunnallisveroaste</i>	<i>13,85 %</i>	<i>13,70 %</i>	<i>13,33 %</i>	<i>13,71 %</i>	<i>13,69 %</i>	<i>13,72 %</i>	<i>13,68 %</i>	<i>13,48 %</i>	<i>6,14 %</i>	<i>6,30 %</i>	<i>6,36 %</i>	<i>6,43 %</i>
<i>Erotus</i>	<i>7,65 %</i>	<i>7,80 %</i>	<i>8,17 %</i>	<i>8,29 %</i>	<i>8,31 %</i>	<i>8,28 %</i>	<i>8,32 %</i>	<i>8,52 %</i>	<i>3,22 %</i>	<i>3,10 %</i>	<i>3,04 %</i>	<i>2,97 %</i>

Erilaisten vähennysten vuoksi, kuntien tuloveroprosentit (nimellinen veroaste) eivät vastaa todellista veroastetta kunnissa. Puhutaan efektiivisestä veroasteesta, joka on maksuunpannun kunnallisveron suhde ansiotuloihin.

Kunnallisverotuksessa tehdään vähennyksiä veronalaisista ansiotuloista. Tulosta tehtäviä vähennyksiä ovat muun muassa matkakustannukset, tulonhankkimiskulut, ansiotulovähennys ja perusvähennys. Tulosta tehtävät vähennykset vähentämällä saadaan verotettava tulo, josta veron määrä lasketaan kunnallisveroprosentin mukaisesti.

Tämän jälkeen tehdään vähennykset verosta ja näin saadaan maksuunpantavan kunnallisveron määrä. Verosta tehtäviä vähennyksiä ovat muun muassa työtulovähennys, kotitalousvähennys sekä asuntolainan koron alijäämähyvitys.

Kunnallisverotuksessa tehtävien vähennysten määrä on riippuvainen veronmaksajan tulotasosta. Vähennykset painottuvat alemmille tulotasoille, jolloin efektiivinen veroaste on alhaisempi.

Henkilöstö

Henkilöstökulut arvioidaan vakanssirakenteen mukaisesti huomioiden eläköitymisten, tehtävien uudelleen järjestelyjen ja palvelualojen välisten siirtojen vaikutukset. Mahdolliset henkilöstövähennykset tulee pääsääntöisesti toteuttaa niin, että syntyvää säästöä ei korvata ostopalvelumenolla.

KT, JAU ja JUKO ovat päässeet erillissopimukseen kunta-alan uusista työ- ja virkaehtosopimuksista 2022–2025. Kuntien ja kuntayhtymien lisäksi ratkaisua sovelletaan myös hyvinvointialueilla työskentelevään ja niille palkattavaan henkilöstöön. Sopimuskausi on 1.5.2022–30.4.2025. Kolmen vuoden sopimuskaudella työvoimakustannukset nousevat korkoa korolle laskien keskimäärin 8,79 prosenttia.

Kustannukset nousevat

- vuonna 2022 keskimäärin 1,76 prosenttia eli noin 392 miljoonaa euroa
- vuonna 2023 kustannukset nousevat keskimäärin vähintään 3,05 prosenttia (noin 691 miljoonaa euroa)
- vuonna 2024 keskimäärin vähintään 3,11 prosenttia (noin 725 miljoonaa euroa).

Uusia sopimuksia sovelletaan erillissopimuksen perusteella sopimuksen allekirjoittaneiden järjestöjen ja niiden alajärjestöjen jäseniin (kunnallisen pääsopimuksen 17 §:n mukainen erillissopimus).

Tva-palkkojen ja henkilökohtaisten lisien korotuksissa on otettava huomioon heijastusvaikutukset. Toisin sanoen korotuksia ei voi laittaa esim. suoraviivaisesti tva-palkkaan, vaan on huomioitava mm. työkokemuslisät ja työaikakorvaukset.

1.6.2023 maksetut sopimuksen mukaiset korotukset (2,2 + 1,2 + 0,4 + 0,3) olivat yhteensä 4,1 % ja vastaa tänä vuonna n. 2,4 %:n korotusta (maksetaan vain 7 kk). Lisäksi kesäkuussa tuli maksettavaksi kertakorvaukset, joiden kustannus vuositasonle jaettuna on n. 1 % palkkasummasta. Vuositasonle kustannusvaikutukset 4,1 + 1 tarkoittaa n. 250.000 euron lisäystä henkilöstömenoihin vuodessa.

Henkilösivukulut

Kuntatyönantajan henkilösivukulujen lopulliset prosentit eivät ole vielä selvillä. Mikäli sosiaalivakuutusmaksuihin tulee merkittäviä muutoksia, päivitetään prosentteja talousarvioprosessin aikana.

Kuntatyönantajan sosiaalivakuutusmaksuja

prosenttia maksun perusteena olevasta palkasta

MAKSU	2021	2022	2023*	2024*	2025*
Sairausvakuutusmaksu	1,53	1,34	1,58	1,48	1,49
Työttömyysvakuutusmaksu	1,90 ^{a)}	2,05 ^{b)}	2,05 ^{c)}	2,06 ^{d)}	2,06 ^{d)}
Kevan jäsenyhteisön eläkemaksu^{e)} yhteensä, keskimääräinen työnantajan osuus	20,75	20,34	19,84	19,8	19,8
Työnantajan osuus palkkaperusteisesta eläkemaksusta^{e)}	16,85	16,84	16,84	16,8	16,8
Tasausmaksu 2023-eläkemenoperusteinen maksuosa 2021-2022 ^{f)}	3,90	3,5	3,0	3,0	3,0
Valtion eläkejärjestelmän kuntasektorin maksu, keskimääräinen työnantajan osuus	16,19	16,57	16,45	16,5	16,5
Muut erät (keskimäärin)	0,70	0,70	0,7	0,7	0,7
TYÖNANTAJAN MAKSUT KESKIMÄÄRIN	24,66	24,26	24,04	24,0	23,9
Maksumuutos, %-yksikköä ed. vuodesta	+0,33	-0,37	-0,2	-0,1	0
Vakuutetun eläkemaksu (alle 53v. tai yli 62v.)	7,15	7,15	7,15	7,15	7,15
Vakuutetun eläkemaksu (53-62v.)	8,65	8,65	8,65	8,65	8,65

- a. 0,50 % palkkasumman ensimmäiseen 2 169 000 euroon asti
- b. 0,50 % palkkasumman ensimmäiseen 2 197 500 euroon asti
- c. 0,52 % palkkasumman ensimmäiseen 2 251 500 euroon asti
- d. Palkkasummarajan ylittävältä osalta. Rajan alla maksu olisi 0,52 %.
- e. Palkkaperusteinen eläkemaksu on kokonaiseläkemaksu, joka sisältää työnantajan ja työntekijän eläkemaksun sekä työkyvyttömyyseläkemaksun.
- f. Eläkemenoperusteisen maksun tilalle tulee vuonna 2023 kuntien ja hyvinvointialueiden tasausmaksu. Yksittäisten kuntien ja hyvinvointialueiden maksun perusteet muuttuvat täysin. Taulukossa tasausmaksu suhteutettu koko kuntasektorin palkkasummaan. Työnantajakohtaiset maksut Kevan verkkopalvelusta.

* ennuste

¹ Lähde: Eläketurvakeskus, Valtiovarainministeriö, valtioneuvosto, Keva 7.11.2022

Henkilöstön työhyvinvoinnista laaditaan erillinen suunnitelma ja toimenpiteiden vuosikello. Talousarvion laadinnassa on muistettava henkilöstön tärkeys palvelujen tuottamisessa ja työntekijöiden työhyvinvointiin on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Investoinnit

Investointien pohjana on kuluvan vuoden talousarviossa oleva investointisuunnitelma. Merkittävät investoinnit painottuvat vesihuoltoon ja kuntakonsernin käytössä olevien rakennusten perusparantamiseen.

Investointien pitkäjänteistä suunnittelua varten kunnan kiinteistöistä pitää olla kuntoarviot ja niiden perusteella laaditut kiinteistökohtaiset kunnossapitosuunnitelmat lähivuosille.

Kunnan omistuksessa olevien kiinteistöjen määrä ja koko on kunnan asukaslukuun suhteutettuna suuri. Haukankosken kiinteistöjen kohtalo ratkeaa piakkoin. Mahdolliseen rakennusten purkuun tulee varata tarvittava määrä rahoitusta suunnitelmakauden lopulle.

Investoinnit ovat useiden vuosien ajan käytössä olevia hyödykkeitä kuten rakennukset. Olennaisuuden ja varovaisuuden periaatteet huomioiden voidaan vähäarvoisten aineellisten ja aineettomien hyödykkeiden hankintamenot kirjata kokonaisuudessaan tilikauden kuluksi (vuosikuluksi), vaikka hyödykettä käytettäisiinkin useita vuosia. Pääsääntöisesti alle 10 000 euron (veroton) hankintoja ei tule kirjata investoinniksi vaan vuosikuluksi.

Investointimenoja eivät ole:

1. Menot, jotka ovat luonteeltaan lyhytvaikutteisia tai rinnastetaan niihin
 - erilaiset pakolliset ympäristövelvoitteiden aiheuttamat menot esim. kaatopaikkojen maisemointi
 - vahinkojen korjaaminen
 - tarpeen mukaan toteutettavat korjaustyöt, jotka ylläpitävät käyttömahdollisuuksia
 - purkamismenot
2. Hyödykkeen käyttöaikaan kohdistuvat menot
 - laitteen tai ohjelmiston käyttöönottokoulutus
 - kuluvat tarvikkeet ja varaosat
3. Investointia edeltävät selvitykset
 - investointivaihtoehtojen, toteutustapojen tai sijoituspaikkojen kartoittaminen
 - kuntokartoitukset, sisäilmatutkimukset jne.
4. Investoinnin toteutusaikana syntyvät muut menot
 - väistötilojen menot, ylimääräiset kuljetusmenot jne.
5. Menot, jotka eivät kelpaa hankintamenoksi
 - yleishallinnon menot (osa ns. yleiskustannuksista), myös vahingonkorvauksen hakemisen menot, jos on puutteita tai ongelmia aikataulussa
 - rahoitusmenot
6. Erät, jotka ovat luonteeltaan muita liiketapahtumia
 - palautettavat liittymismaksut saamisia
 - hyödykkeen rakentaminen myytäväksi on vaihto-omaisuutta

Sen sijaan investointimenoja voivat olla:

- purkamismenot ja puhdistusmenot silloin, kun ne syntyvät maa-alueen hankinnan yhteydessä ja ovat tarpeen maa-alueen käyttökelpoiseksi saattamiseksi

- *suunnittelumenot, kun kohde on tiedossa (jos kohde ei toteudu, kirjataan kertaluonteisena poistona tulokseen)*
 - *sijoitukset säätiöihin, jos säätiön toiminta palvelee kunnan toimintaa (muu pitkävaikutteinen meno)*
 - *toisten (julkis) yhteisöjen investointeihin osallistuminen (muu pitkävaikutteinen meno)*
-

Rakennusinvestoinnin yhteydessä ns. ensikertaisena kalustamisena kaikki irtaimet kalustot ja koneet aktivoidaan, vaikka yksittäisten laitteiden arvo olisi alle 10.000 euroa. Myös jos hyödyke koostuu useasta eri komponentista, joiden yhteenlaskettu hankintameno ylittää 10.000 euroa, se merkitään pysyviin vastaaviin ja kirjataan normaalisti poistoina vaikutusaikanaan kuluiksi.

Talouden sopeutus rakennemuutokseen

Talousarviossa on edelleen huomioitava toiminnan sopeuttaminen meneillään olevaan julkisen toiminnan rakennemuutokseen. Taloutta seurataan reaaliajassa säännöllisesti ja samassa yhteydessä seurataan ja toteutetaan toiminnan ja talouden tehostamista. Sopeuttamistyötä tehdään osallistamalla sekä henkilökuntaa että luottamushenkilöitä. Sopeuttamisen yhteydessä tehdään tarvittaessa ennakkovaikutusten arviointi.

Tavoitteet strategian pohjalta

Kunnanvaltuusto on viitoittanut kunnalle uuden kuntastrategian eli Punkalaitumen Polun vuosille 2022 – 2030. Painopisteemme ovat yritysmyönteisyys, ympäristö ja yhteisöllisyys. Tavoitteiden toivotaan tukevan tätä linjausta.

Talousarvioon hyväksytyt toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet sitovat valtuuston alaisia toimijoita samalla tavoin kuin määrärahat. Tavoitteiden muuttaminen kesken vuoden edellyttää myös valtuuston päätöstä. Valtuusto vahvistaa tavoitteet toimielin- ja vastuualuetasolla ja toimielimet tarkentavat tavoitteita tehtäväaluetasolla ja kustannuspaikkatasolla omissa käyttösuunnitelmissaan.

Tavoitteita voidaan asettaa esim. seuraavista näkökulmista:

- vastaavat asiakkaiden ja kuntalaisten tarpeisiin
- kehittävät palvelujen saatavuutta ja vaikuttavuutta
- kehittävät kunnan palveluja ja toimintaprosesseja
- ovat realistisia suhteessa kunnan voimavaroihin
- ovat kunnan toimenpiteiden saavutettavissa
- huomioivat ja parantavat riskienhallintaa
- ovat mitattavissa ja seurattavissa

Tavoitteille määritellään arviointitapa tai mittari sekä tavoitetaso, jolla tavoitteen saavuttamista arvioidaan.

Vaikuttajatoimielimet ovat kunnan kumppaneita. Vaikuttajatoimielinten rooli kuntalaisten osallistamisessa on tärkeä. Talousarvion ja tavoitteiden laadinnassa vaikuttajatoimielimet ovat sisällöntuottajia.

Talousarvion valmistelu yhteydessä huomioitavia asioita

Vuoden 2024 resurssoinnissa/ päätöksenteossa on huomioitava ainakin seuraavat kohteet.

- TE24-uudistuksen valmistelu ja vaikutus talouteen 2025 alkaen
- Pirhan ja kunnan yhdyspintatyön resurssointi
- Ehkäisevän päihdetyön resurssointi
- Liikunnanedistäminen (ammattillinen liikuntaneuvonta)
- Ruoka- ja siivouspalvelujen kilpailuttaminen/järjestäminen
- Hyvinvointialueille vuokrattujen kiinteistöjen yhtiöittäminen
- Kunnan asuntokannan järjestelyt
- Hallintosäännön muutostyö / Maankäyttö- ja rakennuslain päivitykset
- Finest Future -hanke
- Kiinteistörekisteripäivitystyön jatkaminen
- Porttikallion kehittäminen
- Vesihuoltolaitoksen toiminta-alueen päivittäminen
- Kasvatus- ja opetustoimen tulevaisuussuunnitelma

Valtuustoseminaari 7.8.2023 evästi talousarvion laadintatyötä ja muistio on oheisena.

Talousarvion rakenne

Valtuustolle hyväksyttäväksi esitettävä talousarvio laaditaan siten, että se sisältää vuoden 2024 talousarvion lisäksi myös taloussuunnitelman vuosille 2025 – 2026. Asiakirjan selkeyden kannalta on olennaista, että rakenne on kaikkien vastuualueiden osalta yhtenäinen.

Vastuualueittain talousarvion tulee noudattaa rakennetta, jossa ovat seuraavat elementit:

- vastuualue
- palvelusuunnitelman kuvaus
- hyvinvointiohjelman mukaiset tavoitteet
- yleistavoitteet
- riskiarviointi
- perustelut
- suunnitelmavuodet 2025 – 2026
- talousarvio ja -suunnitelma lukuina
- tunnusluvut

Tavoitteita voidaan asettaa talouden, tuottavuuden, vaikuttavuuden, kehittämisen tai riskienhallinnan näkökulmasta. Asetettujen tavoitteiden tulee tukea kunnan strategiaa. Hyvinvointiohjelman pohjalta tarkennetaan tavoitteita kulloisenkin

toimintavuoden osalta. Tavoitteet jaetaan kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseen tähtääviin ja muihin tavoitteisiin.

Toimielinten tulee talousarvion laadinnan yhteydessä analysoida toimintaympäristön muutoksia, tunnistaa tavoitteita uhkaavia riskejä, arvioida niiden vaikutuksia ja toteutumisen todennäköisyyttä sekä laatia tarvittavat suunnitelmat ja toimenpiteet riskien hallitsemiseksi. Riskit, niiden vaikutukset ja todennäköisyys arvioidaan vastuualueittain.

Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan jaoksen eli johtoryhmän on toimintakertomuksessa tehtävä selkoa, miten sisäinen valvonta- ja riskienhallinta on järjestetty, onko valvonnassa havaittu puutteita kuluneella tilikaudella ja miten sisäistä valvontaa on tarkoitus kehittää voimassa olevalla suunnitelmakaudella

Sisäisen valvonnan toimivuutta tulee seurata jatkuvasti. Johtavassa asemassa olevien tulee varmistua valvonnan toimivuudesta ja riittävydestä osana päivittäistä johtamista.

Konserniohjaus

Kuntakonserni on yhden tai useamman muun yhteisön muodostama taloudellinen kokonaisuus, jossa kunnalla yksin tai yhdessä muiden konserniin kuuluvien yhteisöjen kanssa on määräysvalta.

Realistisesti Punkalaitumen kunnan määräysvallassa on yksi tytäryhtiö eli Punkalaitumen Vuokra-asunnot Oy. Omistajaohjauksella kunta huolehtii siitä, että tytäryhtiön toiminnassa huomioidaan kunnan kokonaisuus.

Vuotuiset konsernitavoitteet liittyvät toiminnan kannattavuuden tehostamiseen, korjaus- ja uudisrakentamiseen, korjausrakentamisen omarahoitusosuuteen, korjausvelan hallintaan ja rahoituksen vakuuksiin.

Punkalaitumen kunnan konsernirakenne:

Tytäryhteisö

Punkalaitumen Vuokra-asunnot Oy	100 %
---------------------------------	-------

Kuntayhtymät

Pirkanmaan liitto	0,70 %
SASKY koulutuskuntayhtymä	1,31%

Osakkuusyhteisö

Kiinteistö Oy Pietarinvirasto	30,17 %
-------------------------------	---------

Omistusyhteisyhteisö

Huittisten Puhdistamo Oy	5,00 %
Loimi-Hämeen Jätehuolto Oy	2,96 %

Koska omistusyhteisyhteisöjen omistusosuus on alle 20 %, yhtiöitä ei ole yhdistetty konsernitilinpäätökseen.

Konserniohjaukseen kuuluu myös kunnan suhde kuntayhtymiin. Kunnan ja kuntayhtymien talouden yhteen sovittelua helpottaa alijäämän kattamisvelvollisuuden ulottaminen nykyisin myös kuntayhtymiin.

Osakkuusyhteisö Pietarinvirasto voisi olla yksi kunnan kehittämiskohteista. Tämä vuonna 1986 valmistunut Matti Huusarin suunnittelema rakennus postmodernistisine piirteineen on viime vuosisadan loppupuolen kauneimpia rakennuksia kunnassa.

Laadinnan aikataulu

Talousarviovuoden alustavat käyttösuunnitelmat tulee valmistella 30.9. mennessä. Myös tekstiosat ja toiminnalliset tavoitteet tulee olla silloin pääosin valmiina. Taloussuunnitelmavuosien luvut tulee olla tallennettuna samaan aikaan vuoden 2024 talousarvion kanssa. Menossa on taloussuunnitteluohjelman vaihdos, joten aikatauluun voi tulla muutoksia.

Talousarvion ensimmäinen käsittely kunnanhallituksessa on lokakuussa. Kunnanhallitus käsittelee talousarvioehdotukset ja palauttaa tarvittaessa ehdotukset lautakunnille ja viranhaltijoille karsittavaksi. Lokakuussa saataneen tarkennetut arviot verotuloista ja valtionosuuksista. Päätökset kunnallisvero- ja kiinteistöveroprosenteista tehdään valtuustossa marraskuun alussa ja valtuusto hyväksyy talousarvion joulukuussa.

Määräajat ja käsittely

Elokuu	Valtuustoseminaari ja evästyksset (muistio oheisena)
Syyskuu	Hallintokuntien talousarvioesitykset
Lokakuu	Kunnanhallitus - talousarvion ensimmäinen käsittely Valtuustoseminaari - jatkoevästyksset Kunnanhallitus - esitys veroprosenteista
Marraskuu	Valtuusto - päätös veroprosenteista Talousarvioluvut valmiina, perustelut ja tavoitteet viimeistely Kunnanhallitus – talousarvioesitys valtuustolle
Joulukuu	Valtuusto – talousarvion hyväksyminen